

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON HISBAH AND OMBUDSMAN IN SCOPUS DATABASE

ANALISIS BIBLIOMETRIK KE ATAS HISBAH DAN OMBUDSMAN DALAM PANGKALAN DATA SCOPUS

FADZILA AZNI AHMAD

Prof. Madya Pusat Kajian Pengurusan Pembangunan Islam, Universiti Sains Malaysia.

Emel: sukainah@usm.my

AZRIN IBRAHIM

Pensyarah Kanan Pusat Kajian Pengurusan Pembangunan Islam, Universiti Sains

Malaysia. Emel: azrinibrahim@usm.my

A PEER-REVIEWED ARTICLE

(RECEIVED – 12TH OCT. 2022; REVISED – 29TH NOV. 2022; ACCEPTED – 12TH DEC. 2022)

ABSTRACT

The widespread of unethical behaviour at every level throughout the world is alarming. To prevent such unethical behaviour, laws and regulations are critically necessary. Amongst the mechanisms well known to overcome the problem are hisbah and ombudsman. To understand the current studies relating to hisbah and ombudsman, a bibliometric analysis covering the international and inter-institutional collaboration, illustrated scientific output trends, and identified research hotspots on hisbah and ombudsman were identified. This bibliometric analysis also evaluated the impact, researchers involved, and institutions conducting research on hisbah and ombudsman. All of the original publications published in peer-reviewed journals were included in this bibliometric analysis which was carefully collected from the Scopus database. This survey comprised of 1176 documents. Majority of the publications (58.16%) dealt with social sciences perspectives; of these however, The Economic and Social Research Council (ESRC) in the United Kingdom funded the most studies in hisbah and ombudsman (0.53%); 6.93% were published in the Journal of Social Welfare and Family Law; 2.37% were written by or with Kirkham, R; 6.5% were written by writers from Niehenke Consulting, Baltimore, United States; and the United States researchers produced the most articles (21.23%). The major focus of the

top ten cited publications on hisbah and ombudsman research are also discussed in this paper.

Keywords: hisbah; ombudsman; bibliometric analysis, Scopus Database

ABSTRAK

Tingkah laku tidak beretika yang semakin berleluasa di setiap peringkat di seluruh dunia adalah membimbangkan. Untuk mengatasinya, undang-undang dan peraturan amat diperlukan. Antara mekanisme yang terkenal untuk mengatasi masalah tersebut ialah hisbah dan ombudsman. Untuk memahami kajian semasa yang berkaitan dengan hisbah dan ombudsman, analisis bibliometrik dalam makalah ini membincangkan kerjasama antarabangsa dan antara institusi, menggambarkan trend penerbitan saintifik, dan mengenal pasti tumpuan utama penyelidikan mengenai hisbah dan ombudsman yang dikenal pasti. Analisis bibliometrik ini juga menilai impak, penyelidik yang terlibat, dan institusi yang menjalankan penyelidikan mengenai hisbah dan ombudsman. Semua penerbitan dalam jurnal berwasit dimasukkan dalam analisis bibliometrik ini yang dikumpulkan dengan teliti daripada pangkalan data Scopus. Tinjauan dalam makalah ini terdiri merangkumi 1176 dokumen. Majoriti penerbitan (58.16%) melibatkan perspektif sains sosial; Majlis Penyelidikan Ekonomi dan Sosial (ESRC) di United Kingdom membiayai paling banyak penyelidikan dalam hisbah dan ombudsman (0.53%); 6.93% penerbitan telah diterbitkan dalam Journal of Social Welfare and Family Law; 2.37% ditulis oleh atau dengan Kirkham, R; 6.5% ditulis oleh penulis dari Niehenke Consulting, Baltimore, Amerika Syarikat; dan penyelidik Amerika Syarikat menghasilkan artikel paling banyak (21.23%). Tumpuan utama sepuluh penerbitan menerima sitasi teratas mengenai penyelidikan hisbah dan ombudsman juga dikemukakan dalam makalah kerja ini.

Kata Kunci: hisbah; ombudsman; analisis bibliometrik, Pangkalan Data Scopus

PENGENALAN

Hisbah merupakan satu disiplin ilmu yang bukan sahaja berakar umbi daripada ajaran Islam, malah ia juga sangat penting dalam Islam (Ibrahim Dasuqiy, 1962:19; Mardzelah Makhsin, 2008:1). Penseyariatannya adalah berteraskan kepada seruan *al-amr bi al-ma'ruf wa al-nahy 'an al-munkar*. Perkataan *ma'ruf* ertinya perkara-perkara baik meliputi perkataan, perbuatan dan tingkah laku yang dituntut di sisi syarak (Ibrahim Dasuqiy, 1962:9). Menurut Ahmad Mustafa al-Maraghiy. (2001:867) pula, *ma'ruf* bermaksud apa yang dianggap baik oleh syariat

dan akal. Lawan perkataan ini ialah *munkar*. Perkataan *munkar* pula meliputi semua bentuk perkataan, perbuatan dan tingkah laku yang dilarang serta ditegah oleh syarak (Ibrahim Dasuqiy, 1962:9). Menurut pandangan ‘Abd al-Hasib Ridwan (1990:24-34), *al-amr bi al-ma’ruf wa al-nahy ‘an al-munkar* merupakan suatu kewajipan dan kemestian yang sangat dituntut bagi menyelamatkan manusia daripada terjerumus ke kancah kekufuran dan kemungkaran. Sementara itu, menurut beberapa ulama tersohor antara lain seperti Ibn Taimiyyah (1973), Al-Ghazali (1968), Ibn Khaldun (1930) dan Radwan (1990), *al-amr bi al-ma’ruf wa al-nahy ‘an al-munkar* merupakan amalan untuk menegakkan perkara *ma’ruf* dan mencegah kemungkaran. Kewajipan ini merupakan suatu kemestian yang sangat dituntut bagi menyelamatkan manusia dari terjerumus ke kancah kekufuran dan kemungkaran (‘Abd al-Hasib Radwan, 1990:24-34).

Seruan ini pula datangnya daripada Allah SWT melalui al-Qur’an al-Karim, disampaikan oleh para Nabi dan Rasul dan merupakan tuntutan syariat Islam (Ibn Taymiyyah, 1994:21; al-Ghazaliy, 1984:9; Asmadi Mohamed Naim, 2008:79). Selain itu, *hisbah* juga adalah salah satu daripada mekanisme pengawasan yang bertunjangan kepada paradigma Islam. Ia bermula daripada pelaksanaan berbentuk amalan yang diketengahkan oleh Rasulullah S.A.W (‘Abd al-Hasib Radwan, 1990:35). Kemudian, berkembang menjadi sebuah badan, jabatan dan akhirnya dibentuk menjadi sebuah institusi yang utama dalam sistem pentadbiran kerajaan Islam. Pada masa itu, *hisbah* bukan sahaja dilakukan terhadap aspek keagamaan atau ukhrawi, malah juga terhadap aspek-aspek duniawi yang lain. Pelaksanaan *hisbah* adalah bermatlamat untuk menegakkan *al-amr bi al-ma’ruf wa al-nahy ‘an al-munkar* (Al-Ghazali, 1968:398) sebagaimana tercatat dalam ayat daripada Surah Ali ‘Imran, 3:110.

Semasa zaman pemerintahan khalifah Umar Ibn al-Khattab sekitar tahun 13-23 Hijrah atau 634-644 Masihi, beliau telah melakukan evolusi *hisbah* dengan begitu ketara (Mardzelah Makhsin, 2008:24). Kemudian, pelaksanaan *hisbah* telah mula berubah dengan begitu ketara sejak zaman kerajaan Abbasiyah. Peranannya telah dibentuk di bawah satu institusi yang khusus. Malah, bidang kuasanya lebih berkembang dengan tanggungjawab yang lebih besar iaitu untuk menegakkan undang-undang dan memelihara moral masyarakat (‘Abd Allah Muhammad ‘Abd Allah, 1996). Usaha yang dilakukan oleh pemerintah Islam dahulu membuktikan bahawa *hisbah* pada realitinya sesuai di amal dan dilaksanakan di peringkat yang lebih tinggi secara sistematik dan tersusun terutamanya dalam sistem pemerintahan negara. Institusi *hisbah* mempunyai bidang kuasa yang sangat istimewa. Kegemilangannya sebagai sebuah badan rasmi kerajaan pada zaman pemerintahan Islam dahulu menggambarkan betapa Islam menekankan kepada pembangunan institusi pengawasan. Institusi pengawasan ini secara umumnya berfungsi untuk mengawasi hal ehwal

masyarakat supaya salah laku yang bertentangan dengan undang-undang dan akhlak Islam dapat dibendung. Justeru itu, dapat dilihat bahawa hisbah banyak diterjemah dalam bentuk pelaksanaan sehingga ke peringkat institusi seperti yang berlaku dalam era empayar Islam yang awal dan pada masa kini dilihat hisbah terlaksana di beberapa negara di Timur Tengah, Indonesia dan Malaysia.

Berdasarkan penerangan sebelum ini, dapat dilihat bahawa hisbah merupakan sebuah mekanisme yang sangat penting terutamanya dalam menegakkan integriti dalam sesebuah institusi dan pentadbiran pengurusan. Ia juga boleh menjadi penyelesaian kepada begitu banyak isu berkaitan integriti seperti penjagaan amanah, ketelusan dan kecemerlangan sesebuah institusi. Ekoran itu, pelbagai bentuk kajian dilakukan bagi membincangkan isu berkaitan hisbah ini.

Sehubungan itu, kajian ini bertujuan mengkaji trend kajian-kajian yang diterbitkan berkaitan dengan hisbah dalam salah satu pangkalan data akademik utama masa kini – Scopus. Tujuan penelitian trend tersebut ialah untuk mengenal pasti (a) bagaimanakah kajian berkaitan hisbah berevolusi dan apakah bentuk trend dan taburannya, (b) apakah topik utama yang diperbincangkan dalam pengkajian berkaitan hisbah ini, and (c) apakah ciri-ciri kolaborasi kajian hisbah dalam kalangan pengkaji dan latar belakang afiliasi dan negara mereka. Tujuan utama persoalan-persoalan ini dikemukakan ialah untuk mendapatkan gambaran terperinci pengkajian berkaitan hisbah dalam konteks global dan juga sebarang bentuk kolaborasi yang wujud untuk akhirnya juga mengenal pasti ruang pengkajian yang masih diperlukan dan relevan memandangkan ia meneliti penerbitan-penerbitan yang terkini. Untuk mencapai tujuan ini analisis bibliometrik telah dilakukan.

METODOLOGI

Kajian bibliometrik ini menilai pangkalan data Scopus dalam menganalisis penerbitan dengan perkataan hisbah ATAU ombudsman ATAU amar ma'ruf nahi mungkar ATAU pengawalan Islam ATAU pemantauan Islam ATAU polis syariah secara khusus dalam tajuk penerbitan. Ia mengambil kira kesemua bentuk dokumen yang diterbitkan dalam pangkalan data Scopus sehingga tahun 2022. Justifikasi memilih pangkalan data Scopus ialah kerana ia merupakan pangkalan data ilmiah yang stabil kerana telah diasaskan sejak tahun 2004 (Aidi Ahmi, 2021) dan juga yang terbesar dengan lebih 36,377 tajuk termasuk 34,336 jurnal berwasit dari 11,678 penerbit dari pelbagai bidang pengetahuan termasuk sains hayat, sains sosial, sains fizikal dan sains kesihatan (Aidi Ahmi, 2021). Untuk ini juga, pangkalan data Scopus dikenali sebagai pangkalan data saintifik. Dengan pangkalan data sebesar dan stabil ini, ia dapat memberikan gambaran komprehensif tentang output pengkajian di peringkat global. Selain itu, Scopus

juga diiktiraf oleh badan-badan ilmiah antarabangsa untuk capaian maklumat ilmiah yang autentik.

Bagi kajian ini secara khusus, ia menggunakan analisis bibliometrik secara kuantitatif dan berstatistik untuk melihat trend taburan penerbitan dalam tajuk dan tempoh masa yang spesifik (Martí-Parreño, Méndez-Ibáñez, & Alonso-Arroyo, 2016). Proses ini melibatkan pengenalpastian kata kunci khusus yang berkaitan dalam pencarian dokumen yang digunakan dalam analisis ini. Kata kunci yang digunakan untuk kajian ini ialah seperti mana dinyatakan di bahagian awal metodologi ini. Setakat ini belum pernah lagi kajian berbentuk analisis bibliometrik yang dilakukan berkaitan hisbah mahupun ombudsman atau yang seumpamanya. Untuk itu, kajian ini akan memasukkan semua kata kunci yang dilihat berkaitan dengan hisbah dalam proses pencarian dokumen dalam pangkalan data Scopus. Secara lebih khusus, pencarian yang digunakan dalam tajuk ialah: hisba OR hisbah OR hisbat OR ombudsman* OR "amr ma*ruf" OR "nahy munkar" OR "amar ma*ruf" OR "nahi munkar" OR "Islamic controlling" OR "Islamic monitoring" OR "Islamic surveillance" OR "Religious police" OR "morality police" OR muhtas*b OR "muhtasab f*h" OR "muhtasab ala*h" OR ihtisab Daripada pencarian tersebut, Scopus telah mengemukakan 1,176 dokumen.

Kesemua 1,176 dokumen ini dianalisis dalam pelbagai kaedah untuk mendapatkan input berkaitan dengan persoalan kajian dalam makalah ini. Aplikasi Analisis AI dalam Pangkalan Data Scopus, Excel, Harzing Publish or Perish (PoP) dan VOSviewer digunakan untuk membangunkan imej yang berkaitan dan bantuan dalam penginterpretasian data dalam kajian ini. Setelah dapatan diperolehi, dianalisis dan disintesis, ia dibentangkan dalam makalah ini. Menerusi makalah ini diharapkan sumbangan yang mengemukakan trend pengkajian yang bermakna berkaitan hisbah dapat dihasilkan dan dapat membantu para pengkaji dalam memberikan arah pengkajian bagi kajian masa hadapan berkaitan hisbah dan memantapkan lagi bidang hisbah ini.

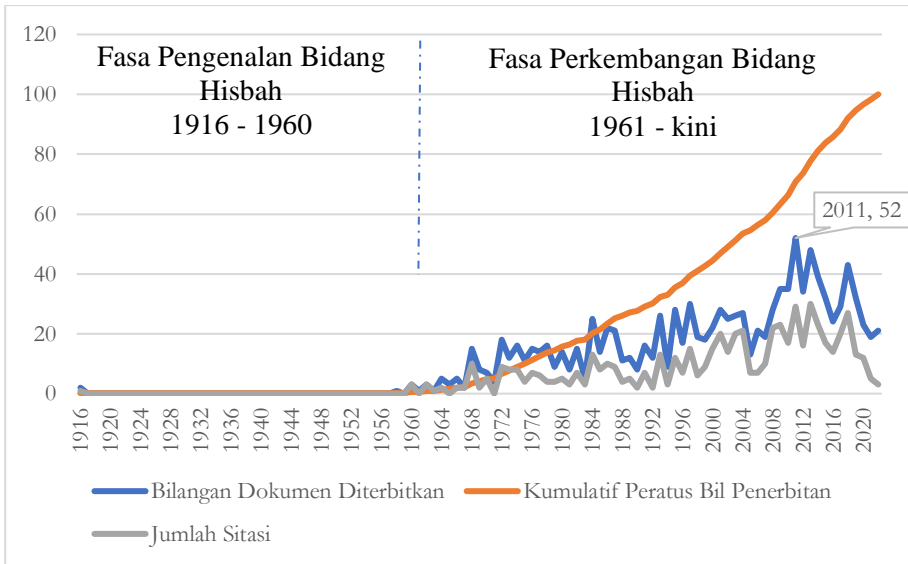
DAPATAN DAN PERBINCANGAN

Bahagian ini mengemukakan dapatan daripada analisis bibliometrik untuk persoalan kajian: (a) bagaimanakah kajian berkaitan hisbah berevolusi dan apakah bentuk taburannya, (b) apakah topik utama yang diperbincangkan dalam pengkajian berkaitan hisbah ini, and (c) apakah latar belakang dan pencapaian pengkaji serta ciri-ciri kolaborasi kajian hisbah dalam kalangan pengkaji dan latar belakang afiliasi dan negara mereka.

Evolusi dan Taburan Kajian Berkaitan Hisbah

Untuk menjawab persoalan berkaitan evolusi kajian berkaitan hisbah dan trend serta taburannya, kajian ini menganalisis data trend perkembangan penerbitan mengikut tahun dari sudut kuantiti dan kualiti, jenis penerbitan dan bidang pengkajian

(i) Trend Perkembangan Penerbitan Mengikut Tahun dari sudut Kuantiti dan Kualiti:

Rajah 1: Trend Perkembangan Penerbitan Mengikut Tahun
Sumber: Adaptasi daripada Analisis Pangkalan Data Scopus

Trend perkembangan penerbitan mengikut tahun memberikan gambaran tentang bentuk pertumbuhan dan populariti kajian hisbah berkadaran dengan masa (Aidi Ahmi & Mohammad, 2019). Produktiviti penerbitan yang tertinggi dapat dilihat pada tahun 2011 dengan jumlah sebanyak 52 dokumen. Keseluruhannya sekalipun dilihat jumlah bilangan dokumen yang diterbitkan mengikut tahun turun naik, namun berdasarkan jumlah kumulatif peratusan dokumen diterbitkan dapat disimpulkan bahawa pertumbuhan penerbitan berkaitan hisbah meningkat secara positif dan linear (Rajah 1). Umumnya trend tersebut boleh dibahagikan kepada 2 peringkat yakni peringkat pengenalan untuk tempoh tahun 1916 hingga 1960 dan peringkat perkembangan untuk tempoh tahun 1961 hingga kini. Trend jumlah sitasi bagi penerbitan berkaitan hisbah

yang ada pula dilihat setara dengan jumlah penerbitan yakni turun naik mengikut tahun.

Keseluruhannya, matriks sitasi bagi keseluruhan 1,176 berkaitan dengan hisbah dalam pangkalan data Scopus yang dikaji ialah seperti mana yang ditunjukkan dalam Jadual 1 berikut:

Jadual 1: Matriks Sitasi Kajian Berkaitan Hisbah

Matriks	Data
Jumlah penerbitan	1176
Jumlah Sitasi	3717
Jumlah Tahun	106
Jumlah Sitasi per Tahun	35.07
Jumlah Sitasi per Penerbitan	3.16
Jumlah Pengarang per Pengarang	1.35
h_index	24
g_index	33

Sementara itu, Jadual 2 berikut pula membentangkan jumlah bilangan penerbitan dengan matriks sitasi pada untuk tempoh tahun 2000 hingga 2022.

Jadual 2: Matriks Sitasi Kajian Berkaitan Hisbah Berdasarkan Bilangan Penerbitan

Tahun	JP	JPS	JS	S/P	S/PS	h	g
2022	21	1.79%	3	4	0.19	1.33	1
2021	19	1.62%	5	12	0.63	2.40	2
2020	23	1.96%	12	20	0.87	1.67	2
2019	32	2.72%	13	60	1.88	4.62	5
2018	43	3.66%	27	53	1.23	1.96	3
2017	29	2.47%	20	73	2.52	3.65	5
2016	24	2.04%	14	53	2.21	3.79	4
2015	32	2.72%	17	89	2.78	5.24	6
2014	39	3.32%	23	65	1.67	2.83	4
2013	48	4.08%	30	173	3.60	5.77	8
2012	34	2.89%	16	83	2.44	5.19	6
2011	52	4.42%	29	208	4.00	7.17	8
2010	35	2.98%	17	69	1.97	4.06	5
2009	35	2.98%	23	81	2.31	3.52	4
2008	28	2.38%	22	285	10.18	12.95	9
2007	19	1.62%	10	65	3.42	6.50	5
2006	21	1.79%	7	39	1.86	5.57	3

2005	13	1.11%	7	58	4.46	8.29	5
2004	27	2.30%	21	187	6.93	8.90	9
2003	26	2.21%	20	175	6.73	8.75	8
2002	25	2.13%	14	95	3.80	6.79	6
2001	28	2.38%	20	115	4.11	5.75	6
2000	22	1.87%	15	132	6.00	8.80	8
Total	675						

Petunjuk: **JP** = Jumlah bilangan penerbitan; **JPS** = Jumlah penerbitan disitasi; **JS** = Jumlah Sitasi; **S/P** = Purata sitasi bagi setiap penerbitan; **S/PS** = Purata sitasi bagi setiap penerbitan yang disitasi; **h** = h-index; and **g** = g-index.

Berdasarkan Jadual 2 di atas dilihat jumlah sitasi kajian berkaitan hisbah yang tertinggi ialah pada tahun 2008 dengan jumlah sitasi 10.18 bagi setiap penerbitan yang diterbitkan pada tahun tersebut. Untuk tempoh sebelum tahun 2000 pula umumnya jumlah sitasi yang tertinggi ialah 7.69 bagi setiap penerbitan pada tahun 1991. Makalah ini tidak memasukkan kesemua tahun penerbitan atas sebab keterhadan ruang.

(ii) Trend Penerbitan Mengikut Jenis / Kategori Penerbitan:

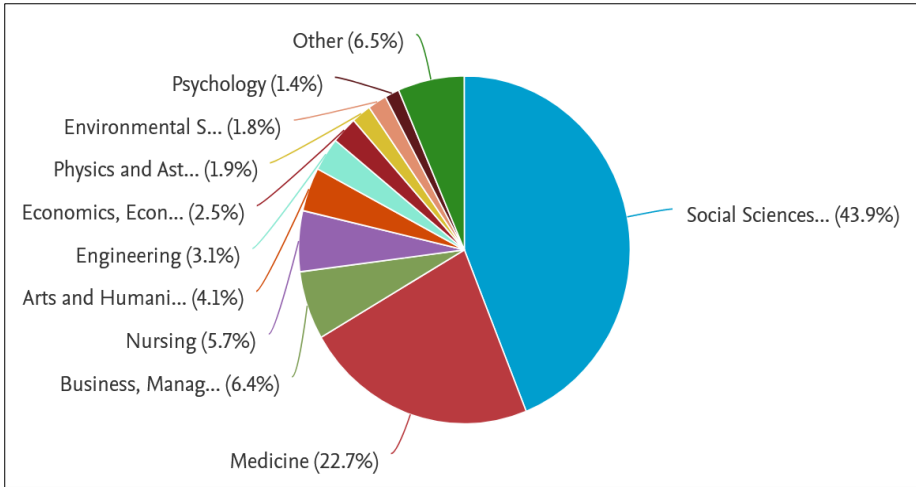
Sementara itu kajian berkaitan hisbah dalam pangkalan data Scopus boleh dibahagikan kepada beberapa bentuk dan bentuk yang dominan ialah artikel jurnal seperti yang dikemukakan dalam Jadual 3 berikut:

Jadual 3: Trend Penerbitan Berkaitan Hisbah Mengikut Jenis / Kategori Penerbitan

Jenis Penerbitan	Jumlah Penerbitan (JP)	Peratus (%)
Artikel	825	70.15%
Nota	126	10.71%
Bab dalam Buku	87	7.40%
Rebiu	54	4.59%
Surat	22	1.87%
Kertas Persidangan	21	1.79%
Editorial	19	1.62%
Buku	11	0.94%
Survei Ringkas	11	0.94%
Total	1176	100.00

(iii) Trend Penerbitan Mengikut Bidang Pengkajian:

Kajian berkaitan hisbah dalam pangkalan data Scopus setakat ini didominasi oleh bidang pengkajian Sains Sosial diikuti bidang perubatan seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 2 yang berikut:

Rajah 2: Taburan Penerbitan Berkaitan Hisbah Mengikut Bidang Pengkajian dalam Pangkalan Data Scopus

Sumber: Analisis Pangkalan Data Scopus

Topik Utama Pengkajian Berkaitan Hisbah dalam Pangkalan Data Scopus

Meneliti kepada tajuk-tajuk yang dikemukakan pengkaji dalam kajian berkaitan hisbah, dilihat menerusi word cloud yang dibangunkan istilah ombudsman merupakan istilah yang paling kerap dipakai iaitu dalam kalangan 1,082 daripada 1,176 topik pengkajian (92.0%). Hal ini ditunjukkan dalam Rajah 3 yang berikut ini:

Berdasarkan analisis dalam perisian VOSViewer terdapat 9 kluster kata kunci pengarang yang wujud dalam kalangan 1,176 dokumen yang dianalisis. Kesemua 9 kluster tersebut ialah seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 4.

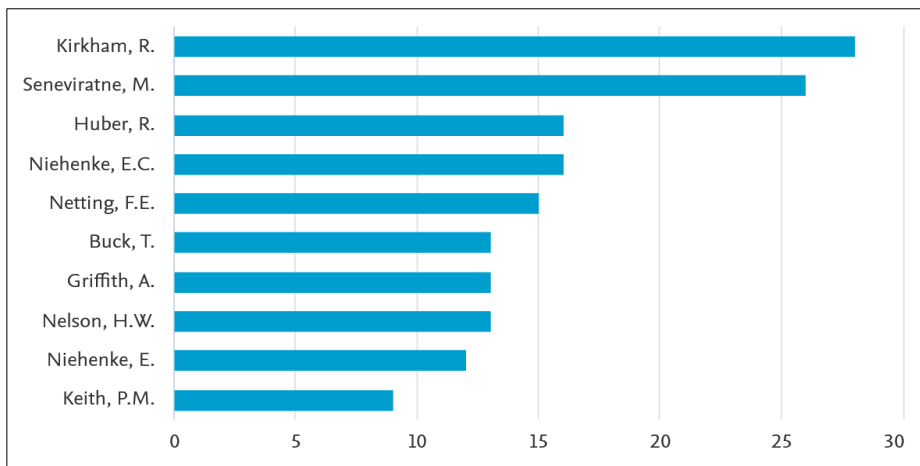
Jadual 4: Kluster Kata kunci Pengarang dalam Kajian Berkaitan Hisbah

Kluster 1 [Hisbah dalam penjagaan kesihatan atau rawatan warga emas – merah]	Kluster 2 [Hisbah dalam konteks institusi korporat – hijau]	Kluster 3 [Hisbah dalam lokaliti dan hak spesifik – biru tua]
Advocacy, aging, complaints, elder-abuse, long-term care, ombudsman, nursing home, quality of care, resident advocates, volunteerism, volunteers	Corporate governance, democracy, evaluation, executive compensation, incentives, performance, public sector	Akauntabiliti, European ombudsman, grievance, human rights, independence, maladministration, transparency
Kluster 4 [Hisbah dalam konteks salah laku – kuning]	Kluster 5 [Hisbah dalam konteks bidang khusus – ungu]	Kluster 6 [Hisbah dalam peringkat institusi – biru muda]
Administrative law, corruption	Consumer protection, financial ombudsman, social participation	National human rights institutions, ombudsman, paris principles, institutional design, mediation
Kluster 7 [Hisbah dalam konteks kepimpinan – jingga]	Kluster 8 [Hisbah dalam konteks perundangan – koko]	Kluster 9 [Hisbah dalam perundangan Islam – merah muda]
Administrative justice, powers	Legislative reform, access to justice, enforcement, legitimacy, regulation	Constitutional law, hisbah, justice

Berdasarkan kata kunci-kata kunci yang terkumpul di bawah kluster ditemukan seperti yang dinyatakan dalam Jadual 4 di atas.

Trend Pengkaji Kajian Berkaitan Hisbah dan Kolaborasi antara Pengkaji

Bahagian ketiga dan terakhir ini memfokuskan pada analisis kolaborasi dan mengenal pasti pengkaji paling produktif dan aktif dalam kajian berkaitan hisbah. Jumlah penerbitan mengikut 10 pengkaji paling aktif diilustrasikan dalam Rajah 5 yang berikut:

Rajah 5: Kluster Katakunci Pengarang dalam Kajian Berkaitan Hisbah

Sumber: Analisis Pangkalan Data Scopus

Berdasarkan Rajah 5 diperhatikan dari sudut kuantiti pengkaji yang paling aktif ialah Kirkham, R dengan penghasilan 28 dokumen. Manakala dari sudut kualiti pula Jadual 5 berikut mengemukakan 20 pengkaji teratas yang telah mendapat sitasi paling tinggi untuk penghasilan kajian berkaitan hisbah dalam pangkalan data Scopus.

Jadual 5: 20 Pengarang dengan Sitasi Paling Banyak

Bil	Pengkaji	Tajuk Penerbitan	JS	S/T
1	Cherry, R.L. (1991)	Agents of nursing home quality of care: Ombudsmen and staff ratios revisited	94	3.03
2	Bourne, J. & Sivanandan, A. (1980)	Cheerleaders and ombudsmen: The sociology of race relations in Britain	87	2.07

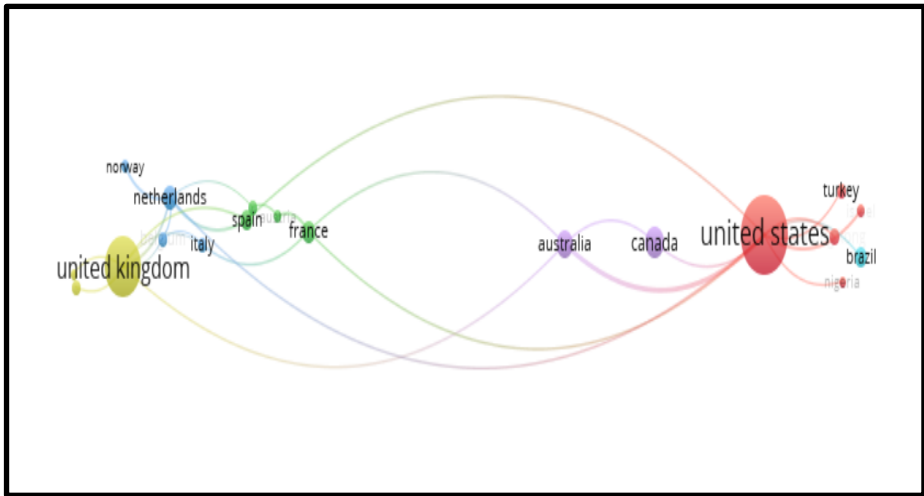
3	T. Buck, R. Kirkham, B. Thompson (2011)	The ombudsman enterprise and administrative justice	59	5.36
4	Scott Armstrong (1986)	Ombudsman: Research On Forecasting: A Quarter-Century Review, 1960-84.	53	1.47
5	M. Wright, J.S. Armstrong (2008)	The ombudsman: Verification of citations: Fawly towers of knowledge?	49	3.5
6	P. Magonette (2003)	Between parliamentary control and the rule of law: The political role of the Ombudsman in the European Union	46	2.42
7	J.J. Strain, D. Hamerman (1978)	Ombudsmen (medical psychiatric) rounds. An approach to meeting patient staff needs	45	1.02
8	H.W. Nelson, R. Huber, K.L. Walter (1995)	The relationship between volunteer long-term care ombudsman and regulatory nursing home actions	39	1.44
9	T.R. Harrison, P. Hopeck, N. Desrayaud, K. Imboden (2013)	The relationship between conflict, anticipatory procedural justice, and design with intentions to use ombudsman processes	36	4
10	H.W. Nelson (1995)	Long-term care volunteer roles on trial: Ombudsman effectiveness revisited	34	1.26
11	F. Ugglá (2004)	The ombudsman in Latin America	33	1.83
12	F. Ellen Netting, R.N. Paton, R. Huber (1992)	The long-term care ombudsman program: What does the complaint reporting system tell us?	32	1.07
13	T. Pegram (2008)	Accountability in hostile times: The case of the Peruvian human rights ombudsman 1996-2001	30	2.14
14	M. Hertogh (2001)	Coercion, cooperation, and control: Understanding the policy impact of administrative courts and the ombudsman in the Netherlands	27	1.29

15	S. Van Roosbroek, S. Van De Walle (2008)	The relationship between ombudsman, government, and citizens: A survey analysis	26	1.86
16	F.L. Adamu (2008)	Gender, hisba and the enforcement of morality in northern Nigeria	26	1.86
17	R.L. Cherry (1993)	Community presence and nursing home quality of care: the ombudsman as a complementary role.	26	0.9
18	B. Danet (1978)	Toward a method to evaluate the ombudsman role	26	0.59
19	L.B. Hill (1974)	Institutionalization, the Ombudsman, and Bureaucracy	26	0.54
20	B.R. Foster (1970)	Agoranomos And Muhtasib	26	0.5

Petunjuk: **JS** = Jumlah Sitasi; **S/T** = Sitasi per Tahun

Berdasarkan 20 tajuk yang mendapat sitasi teratas, diperhatikan 18 daripadanya secara eksplisit mengkaji mengenai ombudsman manakala 2 sahaja daripada 20 penerbitan dengan sitasi tertinggi telah meletakkan hisbah dan muhtasib dalam tajuk penerbitan.

Seterusnya, kolaborasi antara pengkaji mengikut afiliasi dan negara untuk kajian berkaitan hisbah telah dianalisis menggunakan VOSViewer. Berdasarkan pemetaan yang dihasilkan menerusi VOSViewer dilihat bahawa kajian berkaitan hisbah secara khususnya kecenderungan kepada ombudsman didominasi oleh negara-negara Barat. Negara majoriti Muslim yang dapat dilihat setakat ini hanyalah Turki dan Nigeria. Rajah 6 berikut mengilustrasikan hal ini.

Rajah 6: Kluster Negara Pengkaji Kajian Berkaitan Hisbah

KESIMPULAN

Berdasarkan penelitian analisis Bibliometrik yang dijalankan diperhatikan beberapa kelompangan yang masih wujud dalam bidang pengkajian berkaitan hisbah. Pertama, Kajian berkaitan hisbah didominasi oleh kajian spesifik berkenaan ombudsman. Kajian hisbah secara khusus dilihat masih sangat kurang; Kedua, Pengkaji muslim yang mengkaji berkenaan hisbah juga masih belum dilihat ketara baik dari sudut kuantiti mahupun kualiti. Ketiga; pengkajian berkaitan hisbah lebih tertumpu kepada perspektif penjagaan kesihatan dan pentadbiran. Pengkajian berkaitan institusi dan perspektif Islam masih dilihat terlalu kurang atau sedikit. Untuk itu, kajian yang melihat perspektif Islam berkaitan hisbah amat diperlukan.

PENGHARGAAN

Pengarang mengucapkan terima kasih kepada Universiti Sains Malaysia (USM) atas pembiayaan untuk penghasilan makalah ini melalui Geran Universiti Penyelidikan (RUI) [1001/CISDEV/8016039] dengan tajuk: Model Psiko-Hisbah untuk Penilaian Prestasi.

RUJUKAN

- ‘Abd al-Hasib Ridwan (1990). *Dirasat fi al-Hisbat min al-Nahiyat al-Tarikhiyyat wa al-Fiqhiyyat*. Qahirat: Al-Matba’at al-Islamiyyat al-Hadithat.
- ‘Abd Allah Muhammad ‘Abd Allah (1996). *Wilayat al-Hisbat fi al-Islam*. Al-Qahirah: Maktabat al-Syu’ara’.

- Al-Ghazaliy, Muhammad (1984). *Amar makruf nabi mungkar*. Jakarta: Pustaka Amani.
- Asmadi Mohamed Naim (2008). *Maqasid syariah dan pemikiran pengurusan Islam*. Sintok: Universiti Utara Malaysia.
- Auni Abdullah (2000). *Hisbah dan pentadbiran negara*. Kuala Lumpur: IKDAS Sdn. Bhd.
- Auni Abdullah (2007). *Pengurusan Islam: Potensi dan cabaran*. Kuala Lumpur: Darul Fikir Sdn. Bhd.
- Azrin Ibrahim (2013). *Hisbat dalam Islam. Falsafah dan etika pelaksanaan*. *Jurnal Mualamat, Bil. 6 2013*, 113-132.
- Azrin Ibrahim (2014). *Hisbah di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Fadzila Azni Ahmad (2010). *Kaedah pengurusan institusi-institusi pembangunan berteraskan Islam di Malaysia*. Shah Alam: Universiti Teknologi MARA (UPENA).
- Fadzila Azni Ahmad (2013). *Konsep Pengurusan Institusi Pembangunan berteraskan Islam*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ibn Taymiyyat (1973). *Al-Hisbat fi al-Islam aw Wazifat al-Hukumat al-Islamiyat*. Beirut: Dar al-Fikr.
- Ibn Taymiyyat (1992). *Al-Hisbat fi al-Islam Wazifat al-Hukumat al-Islamiyat*. Beirut: Dar al-Fikr.
- Ibrahim Dasuqiy (1962). *Al-Hisbat fi al-Islam*. Al-Qahirat: Maktabat Dar al-‘Urubat.
- Mardzelah Makhsin (2008). *Hisbah: Sistem pengawasan dan etika pengurusan Islam*. Sintok: Universiti Utara Malaysia.